

Ն. ՏԻԽՈՆՈՎ

ԲԵԹՅՈՎԵՆԸ

891.715

Տ-58

ԴԵՏՅՈՒՍ 1935 ՅԵՆԵՎԱ

35-K
U21035
891.715
S-58

30 MAY 2011

Ն. ՏԻԽՈՆՈՎ

ԲԵԹ ՀՈՎԵՆԸ

Ռուսերենից ազատ թարգմ.
ԳԱՐԴԻՇՅԱՆ

БИБЛИОТЕКА
ИНСТИТУТА
ДОСТОПОВЕДЕНИЯ
Академии Наук
СССР

22-51582

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿԶՈՒԹՅՈՒՆ
ՅԵՐԵՎԱՆ 1934

Պատ. խմբագիր՝ Ա. Հալբյան
 Տեխ. խմբագիր՝ Տ. Խաչվանքյան
 Լեզվական խմբագիր՝ Ա. Առստատյան
 Սրբագրել՝ Գաբ. Հակոբյան

59212-66

Դիմիտր 8606, հրատ. 3041, պատ. 1940, տիրաժ 3000

Հանձնված է արտադրության 26 հունիսի 1934 թ.

Պատրագրված է տպագրության համար 20 նոյեմբերի 1934 թ.

Պետհրատի տպարան, Յերևան, II Գնունի, № 4

I

Մոտակա սարից քաղաքն այնքան փոքր եր
 յերևում, վոր թվում եր թե կարելի չե դնել
 գրպանը և տաներ:

Այստեղ կանգնած եր քաղաքային վարչու-
 թյան հաստ, գորշ շենքը, այնտեղ բլրի վրա
 տեղավորված էյին կրպակներ, վորտեղ վաճառ-
 վում էյին միայն կոշիկ ներկ և հատակի խո-
 զանակներ: Ամբողջ ուտելիքներ վերջացրել
 էյին այն քսան հազար զինվորները, վորոնք
 լերիու որ անընդհատ անցնում էյին քաղաքից
 դեպի նոր դիրքերը: Այդ կրպակների մեջտեղը
 ցցվել եր բողոքական լեկեղեցին, վորի մեջ
 թափառում էլին փողոցի կատուներն ու հավե-
 րը և ներս թռչում ծտերը: Յեկեղեցու մոտ
 պատսպարվել եր կանաչ, ցածրիկ կտուրով մի
 պանդոկ, իսկ հեռվում հողմաղացները շարժում
 էյին իրենց մոխրագույն թևերը:

Պանդոկի դիմացի հին ապակյա դռան վե-
 րևից մի քիչ թեք կախ եր տված մի տախտակ,

վրան գրված սև տառերով—լուսանկարչատուն։
Տախտակի վերևում ներկով գրված էր—շատ
եմ խնդրում ներս գալ։

Տոռզ, միջին քաշ ունեցող, նոր շինել հա-
զած հուսարը, խթանները շխկացնելով, բաց
արավ դուռը և ներս մտավ։

Բարձր սեղանի յետևից նրան գիմավորեց
խիտ դեղին մազերով մաքուր լատիշ որիորդը։

— Ո՛վ է այստեղ նկարում, — հարցրեց հու-
սարը։

— Յես, — պատասխանեց որիորդը։

Նա մոտեցավ լուսանկարչական ապարատին
և գործիքը շրջեց դեպի հուսարը։

— Սպասեցեք, որիորդ, մի քիչ կարգի բե-
րեմ ինձ, — ասաց հուսարը և սկսեց հանել շինելը։

Հանելով շինելը, մի թևածալքից հանեց
սանրը, իսկ մյուսից՝ փոքրիկ հայելին և սկսեց
սանրվել։ Ապա վորտեց փոքրիկ բեխերը, քի-
թը մաքրեց թաշկինակով, կոշիկները փոշին եւ
մաքրեց թաշկինակով, վիզն ուղղեց, նստեց բազ-
կաթոռի մեջ ու մնաց այդպես անշարժ։

Բայց որիորդն սպասողական վիճակում նա-
յում էր և չէր սկսում նկարել։

— Փչացե՛լ է վորևե բան, — հարցրեց նա
զգացված, — ուղղեցե՛ք, կարգի բերե՛ք, յես կըս-
պասեմ։

— Միթե դուք ձեր սուրը մերկացրած չե՞ք
նկարվելու, — ասաց որիորդը ժպտալով, — բոլորն
այդպես են սիրում նկարվել։ Կամ գուցե կը-
ցանկանաք նստել փայտյա ձիու վրա։ Մեզ մոտ
այդպես էլ են նկարվում։

— Շնորհակալ եմ, — պատասխանեց հուսարը
կարմրելով, — վնչ, չես չեմ նստի։ Նստեցե՛ք ինք-
ներդ։ Յես վոչ խաղալիք եմ և վոչ ել յերեխա։

— Ապա մի ըռպե. հայեցե՛ք այստեղ, խընդ-
րում եմ։ Պատրաստ ե։

Փակելով ապարատը, որիորդն սկսեց գրել
կարոնը։

— Ինչ՞պես է ձեր ազգանունը, — հարցրեց նա։

— Փոքրիկ-Բաբկա, — կոճկելով շինելը, աս-
աց հուսարը։

Հատիշ որիորդի ձեռքից գրչակոթն ընկավ։

— Ի՞նչու յեք ծիծաղում, աշխարհում այդ-
պիսի ազգանուն չկա...

— Ա՛յ քեզ բան, — ասաց հուսարը, — մեր Սի-
բիրում կա և՛ Մեծ-Բաբկա, և՛ Միջակ-Բաբկա, և՛
Բաբկա-Յագոդա։ Գրեցե՛ք և մի տարակուսե՛ք—
Բաբկա-Փոքրիկ։

Որիորդն ելի չեր հավատում, յերբ դուռը
բացվեց և ներս մտավ յերկրորդ հուսարը՝ չոր
ու բարակ, ինչպես ձիու մի տնպետը բ՛իր։

— Փոքրիկ Բաբկա, — կանչեց նա, — այս ումն

եմ տեսնում, դու այստեղ, միթե դու բերկադի շտաբում չես:

— Վոչ յերբեք, — պատասխանեց Փոքրիկ-Բաբկան, — յես նորից հեծելավաշտումն եմ: Իսկ դու, Կորշունով, նկարվելու յես չեկեր:

— Վոչ, յես Բեթհովենին եմ բերել նկարել տալու...

Որիորդը նայում եր վարանած: Փոքրիկ-Բաբկան վեր թռավ տեղից և սկսեց ծիծաղել:

— Բեթհովենին նկարել, այ քեզ բան, այ հրաշք: Նա դռնից չի մտնի:

— Դրա համար ել յես եմ յեկել, լսեցեք, — դարձավ նա որիորդին, — ինձ հարկավոր ե, վոր դուք նկարեք բացառիկ ձիուն: Այդ ձին մեկ հատ ե դիվիզիայում: Խելոք, քան դիվիզիոններն: Նա իմ ընկերն և և նրան պետք ե անմահացնել մի կերպ կողքից նկարելով: Մենք ձեզ կոգնենք ապարատը հրապարակ դուրս տանելու: Նա աշնտեղ սպասում ե:

Յես վոչ մի անգամ ձի չեմ նկարել, յես չգիտեմ, — շփոթված պատասխանեց որիորդը:

— Հեշտ բան ե, — ասաց Կորշունովը, — ձին կանգնած ե ինչպես արձան, յես նրան կհամոզեմ... Ավելի լավն այն ե, ասեք, թե ինչ կարժենա այդ:

Նրանք սկսել եյին խորհրդակցել, յերբ

հանկարծ հրապարակում դուան մոտ գոռգոռացին մի քանի մարդիկ, ապա լավեց դղրդյուն և ձայն:

— Այդ նա յե հուզվում, — ասաց Կորշունովը, — վազենք տեսնենք:

Ճվացող յերեխաների և կաթնավաճառ կանանց ամբոխի մեջ վազում եր մի կուզիկ՝ դեղին շորով և լայնեզր գլխարկով՝ հագլիվ քարշ տալով հին ու կանաչավուն յերգեհոնը, իսկ նրա յետևից՝ դարչնագույն խալերով մի ձի, վորն ուզում եր, ինչպես ել վոր լինի, խփի այդ կուզիկին: Կուզիկը չեր կարողանում ուղիղ վազել, պտտվում եր սայթաքելով, պահվելով յերեխաների յետևը: Յերգեհոնը քարշ եր գալիս նրա յետևից: Յերեխաներն ուրախ ճչում եյին, իսկ կանայք հառաչում:

— Բեթհովեն, — գոռաց Կորշունովը, — կանգնիր, Բեթհովեն. յես այդպես ել գիտեյի: Յես նախազգուշացրի այդ հիմարին, վոր աշտեղ նվազել չի կարելի: Բեթհովենը տգեղ նվազածություն տանել չի կարող, իսկ նա նվազել ե իր արկղը և ուրախացել. թող հիմա ել վազվզի: — Բեթհովեն, քեզ ասում են՝ կանգնիր:

Ձին լսելով տիրոջ ձայնը, թողեց իր գվարձանալը: Նա մոտեցավ Կորշունովին և սկսեց քսքսվել նրա ուսին: Կուզիկը կանգ առավ հրա-

պարակի ծայրում և նայեց զարմացած և հուզված: Նրա հետ խոսեց շեկ բակերով, լայնաթիկունք լատիշը:

Բաբկա-Փոքրիկը ձեռքը մեկնեց ձիուն:

— Ճանաչում ես, բարե՛, Բեթհովեն:

Ձին ուռցրեց քթածակերը և հոտոտեց նրա ձեռքը, ապա յետ քաշվեց և մեկնեց աջ վոտքն անասելի հպարտությամբ:

Ամբոխը ցնցվեց: Յերեխաներն ուրախությունից նորից սկսեցին ճչալ, կանչել: Բաբկա-Փոքրիկը բռնեց ձիու վոտքը և քաղաքավարի կերպով դրեց գետնին:

Կորշունովը հեռվից արհամարհանքով նայում էր նվազածուին:

— Մի՞թե դա յերա-
ժշտություն է: Ահա
լիք...

Հատիշ որիորդը դուրս
եր բերել ապարատը և
յեռոտանին ու սպա-
սում էր:

Կորշունովը պայուսա-
կից հանեց ֆլեյտան և

ասաց հասարակությանը.

— Հեռացե՛ք. յես հիմա կնվագեմ իմ հորի-
նածը՝ «Կուրլանդական աստղեր»:

Ֆլեյտայի առաջին հնչյունները լսելուն պես
ձին մտածկոտ քայլեց շրջանի ներսում: Ամեն
մի նոտայի հետ նրա քայլերն արագանում էին.
մի ըոպեյից հետո նա քայլում էր տակտով, ինչ-
պես ձիարշավում, բարձրանում յետևի վոտքե-
րի վրա: Վերջապես նա կանգնեց իր ամբողջ,
մեծ ու զարչնազույն հասակով և յերկու վոտքով
զնաց տիրոջ մոտ:

Ուրախության ճիչերը ցնցեցին ողբ. Յերե-
խաները սուլում էին ու բղավում: Հատիշը,
վոր խոսում էր նվազածուի հետ, բարձր կանչեց:

— Շատ լավ է, շատ լավ է. Զարմանալի
դպրոց է: Այդ ցիրկ է, ազնիվ խոսք, ցիրկ է:

Ֆլեյտայի նվագը վերջացավ: Ձին կանգնեց
չորս վոտքերի վրա, և Կորշունովը կերակրեց
նրան շաքարով:

— Ի՞նչպես նկարեմ յես դրան,— հարցրեց
որիորդը:

— Շատ պարզ, ձեր արկղը կանգնեցրե՛ք
ալստեղ...

Կորշունովը շույցեց ձիու վիզը, կանգնեցրեց
նրան ապարատի առաջ և ասաց.

— Բեթհովեն, նայիր ալստեղ, շուրջդ մի
նայիր, գլուխդ մի ըոպե անշարժ պահիր:
Մտածիր մի լավ բանի մասին: Դեհ, վերջա-
պես, կանգ առ, թե չես կբարկանամ:

Ձին թափահարում եր բաշը և մի վոտից մյուսին կանգնում: Վերջապես Կորշունովը հանգստացրեց նրան: Մինչ որիորդը կամենում եր ասել՝ նկարում եմ—ճանճը նստեց Բեթհովենի քթին, և նա թափահարեց դունչը:

Նրան նորից հանգստացրին: Հասավ հանդիսավոր վայրկյանը: Ամբոխը լուռ եր: Հուսարները պահել էին իրենց շնչառութունը, Բեթհովենը լուրջ մտածում եր: Վոչ փոք չնկատեց, թե ինչպես ամբոխին մոտեցավ գնչուի նման մի թուխ դրագուն: Նա նայեց հանդիսին մասնակցողներին, թքեց, ապա կռացավ, վերցրեց

մի քար, փոչ մեծ և փոչ փոքր, բայց բավական ծանր, ու խփեց ուղղակի ձիուն:

Որիորդն ասաց.

— Յես նկարում եմ:

Յեվ հանեց ապա-

րատի խողովակի ծածկիչը:

Քարը կպավ ձիու կողին: Բեթհովենը թռավ առաջ և քիչ մնաց ապարատը շարդեր: Բաբկա-Փոքրիկը նայեց չորս կողմը, ինչպես ֆոկլուսնիկ: Ամբոխն սկսեց վարձնել մեղավորին:

Դրագունը, առանց շտապելու, բարձրացավ դեպի սարը, բռունցքով սպտունալով:

— Սատանա,—ասաց բարկացած Բաբկա-Փոքրիկը,—զգվելի դրագունը քիթը խոթում ե ամեն տեղ:

— Բարև, Կորշունով,—ձայն տվեց դրագունը,—նկարներից մեկն ուղարկիր ինձ, փոր կապեմ իմ ձիու պոչին:

Կորշունովը բարկութունից գունատվեց և զսպեց իրեն: Վերջապես բացեց բերանը:

— Դա Ֆրանտովն ե,—ասաց նա Բաբկա-Փոքրիկին,—յես նրա հետ հաշիվներ ունեմ, նա իմ թշնամին ե: Լավ, յես նրան ցույց կտամ... Կսպասենք մի քիչ...

Ձիուն նորից կանգնեցրին: Ապարատը չընկաց: Գործը վերջացած եր:

— Հիմա միասին դեպի եսկադրոն,—ասաց Բաբկա-Փոքրիկը:

Այդտեղ Կորշունովին մոտեցավ բակերավոր լատիշը:

— Իմ ազգանունը Պուպե յե,—ասաց նա,— Պուպե... Ինչպիսի յերաժշտասեր ձի յե. յես առաջին անգամն եմ տեսնում կյանքումս: Շատ լավ ե: Կարո՞ղ եմ ձեզ մի բան հարցնել:

— Հարցրեք,—չարդութամբ ասաց Կորշունովը,—բայց փոչ փողի մասին, փող չկա:

— Ինչո՞ւ փող,—վախեցավ լատիշը,—դուք չե՞ք կարող ներկայացում տալ իմ ազարակում:

Այստեղից շատ մոտիկ է: Մի քանի քայլ է: Իմ փոքրիկ ընտանիքը շատ կուրախանա:

— Վոչ, ներկայացում չեմ կարող տալ,— ասաց Կորշունովը,— յես ծաղրածու չեմ, գնացե՛ք հեռացե՛ք:

— Ո՛ր, ինչ չար մարդ է հուսարը,— ասաց լատիշը հեռանալով և սիրահար աչքերով նայելով ձիուն փոտից միջև գլուխ:

II

Յերթի ժամանակ Կորշունովի Փլեյտան պառնակում ընկած մնում էր, իսկ յերբ եսկադրոնը կանգ էր առնում գիշերելու, Կորշունովը հանում էր այդ Փլեյտան և սկսում էր հափշտակված նվազը:

Նա նվազում էր յերկար ու գեղեցիկ:

— Մտածկոտ է նվազում,— ասում է յին հուսարները,— թեկուզ լաց լեղիր, թեկուզ ծիծաղիր... լավ է նվազում մարդը...

Նրա դարչնագույն մեծ ձին գնդի ցուցակներում նշված էր «Չերտոպոլոխ» անվամբ, բայց հայտնի չէ, թե ով նրան Բեթհովեն անվանեց, և այդ անունը մնաց մշտապես: Նա յերաժշտությունը շատ լավ էր հասկանում, գնդում միակն էր այդ տեսակետից:

— Բաբկա-Փոքրիկ,— ասաց Կորշունովը,— գնանք, յես քեզ համար և Բեթհովենի համար կնվագեմ իմ հորինածը՝ «Աշնանային լուսինը բանջարանոցում»:

Նրանք հեռացան եսկադրոնից դենը: Կորշունովը կանգ առավ ծառի մոտ, հենվեց նրան ու նվագեց:

Բաբկա-Փոքրիկը լսում էր ու հառաչում զգացված:

Բեթհովենը պոկում էր խոտը և դժգոհ աղմուկում պոչով:

Ունկնդրելուց հետո նա ականջները կախեց ցած և մոտեցավ Կորշունովին: Յերբ Փլեյտան լռեց, նա կանգ առավ, լեզուն քիչ դուրս հանեց և թռչկոտեց...

— Հավանեց, հավանեց,— ուրախացած ասաց Կորշունովը,— շնորհակալ եմ: Այդ դեռ բոլորը չի,— նա համբուրեց ձիու ճակատը,— բայց յես քեզ մարդ եմ դարձնելու: Միայն թե ինձ լավ լսիր:

— Յերևելի յես նվազում,— ասաց Բաբկա-Փոքրիկը,— կարծես «Հայրենիքի կարոտ» նվազը լինի: Լավ է սիրտ ճմլում: Ելի կլսեյի:

Այդ յերեկո Կորշունովի նվագած բոլոր ումանսներից Բեթհովենին ամենից շատ դուր յեկավ «Աշնանային լուսինը բանջարանոցում» ռոմանսը:

Մեկ շաբաթից հետո Բաբկա-Փոքրիկը և Կորշունովը գնացին հետախուզության: Նրանց հետ ելին և յերկու հուսարներ: Այդ փոքրիկ ջոկատը պետք է անցներ մինչև գետի բարձր ափը և այնտեղ դիրք բռներ մինչև առավոտ: Առավոտյան նրանց փոխարինում ելին գրագուհիները:

Նրանք անցնում էին խիտ անտառի միջից, կածանով: Անտառը շատ մութն էր և կասկածներով լի, կարծես թե այնտեղ թաքնված էին հազարավոր թշնամիներ: Ամեն անգամ, յերբ թփերի մեջ լսվում էր վորևե խշշոց, Բաբկա-Փոքրիկը ձին քշում էր դեպի մացառները, բայց վոչ վոքի չէր տեսնում. սակայն գրանով նրանք թեթևություն չեյին զգում:

Բեթնովները գնում էր թեթև քայլվածքով, նայում շուրջն իսկական զինվորի պես և վախենում յերկու կողմից վազող յերկար սովերներից:

Հանկարծ ձախ կողմից թավառում շատ պարզ կերպով լսվեց աղմուկ, Կորշունովը սուրբ մերկացրած թռավ այնտեղ:

Թավառից առկայծեց լույսը և շաապ ծածկվեց մեկի կողմից:

— Ի՜նձ հետևեցեք, — կանչեց Կորշունովը, — այստեղ մարդ կա:

Տաա քայլ առաջ անցնելուց հետո նրա առաջ բացվեց այսպիսի մի տեսարան. խիտ ան-

տառի փոքրիկ բացատում կանգնած էր բրեզենտով ծածկված մի սայր: Նրա մոտ վառվում էր փոքրիկ խարույկ: Պարույկի մոտ հավաքված էին ինչ-վոր գաճաճներ, ցնցոտիների մեջ:

— Կանգնիր, — ասաց Կորշունովը, — սփքեր եք:

Չորս հեծյալներ շրջապատեցին բացատը: Կրակը թեժացրին և տեսան, վոր նրանք վոչ թե գաճաճներ են, այլ յերեսխաներ: Բոլորից մեծը, 12 տարեկան մի տղա, առաջ անցավ և առևտերեն ասաց.

— Գաղթականներ ենք մենք: Ահա թե ով ենք...

— Իսկ ի՞նչ եք անում այստեղ մենակ: Անտառն եք այրում...

— Մենմենակ չենք, մեզ հետ ե և մեր պառավ տատը, — ասաց հաստիկ թզուկը:

— Իսկ ո՞ւր ե ձեր տատը:

— Նա գնաց ձին թաղցնելու...

Յեվ ճիշտ վոր մացառների մեջ խշխշոց կար, կարծես այնտեղ գիշերային բրդոտ արջ էր փաթաթվել: Հետո դուրս յեկավ շալի մեջ փաթաթված պառավ կինը, կորացած, մեծ քթով և ճրագը ձեռքին, վորը ծածկել էր շալի տակ:

— Փախստականներ ենք մենք, — խոսեց նա, — գերմանացուց ենք թաքնվում...

— Տղերք, ի՞նչ անենք, — ասաց Կորշունովը, — գետը մոտիկ է։ Պոստը դնենք ձորի գլխին, յերկու-յերկու կանգնենք, իսկ լերկուսը մնան աշտեղ։ Այստեղ մենք թեյ կպատրաստենք և ընդհանրապես ..

Հուսարները համաձայնեցին. առաջին հերթին գնացին Բաբկա-Փոքրիկը և Կորշունովը։ Կանգնելը շատ ձանձրալի յեր, միթան մեջ վոչինչ չեր յերևում։ Ներքևում քչքչում եր գետը, վերևից մաղում եր անձրևը։ Իրենց սահակա-ժամը մինչև վերջ կանգնեցին և տալա վերադարձան կրակի մոտ։

— Այստեղ արդեն աշխատում եր պառավը։ Նա յերեխաներին պառկեցրեց սայլի մեջ քնելու, ծածկեց, հավաքեց վեց գոճիներին մի տեղ, շրջափակեց նրանց կողովներով, վերևից կապեց փայտին, վորպեսզի նրանք չցրվեն։ Յերկու թեյաման դրված եր կրակին, ինչ-վոր արգանակ յեռում եր պղնձի մեջ։

— Այս ի՞նչ արկղ ե, — հարցրեց Կորշունովը պառավին, — կարելի՞ չե նստել սրա վրա։

— Ի՞նչ եք ասում, ի՞նչ — բղավեց պառավը — դա գրամոֆոն ե։

— Հարմարութուններով եք ապրում, տատի, — ասաց Կորշունովը։

— Յերեխաները բերին։ Նրանց համար տխուր

է, իսկ ինձ հարկավոր չե։ Վերջացրեք պատե-րազմելը։

— Ճիշտ ե, տատիկ, — ասաց Բաբկա-Փոքրիկը։ Թող փայտերը գցեմ տակս և պառկեմ կողքիս։

Բեթհովենին կապելով ծառից, գարու առա-րակն անցկացրեց նրա գլուխը։ Ձին կերավ մինչև վերջը և տապրակը վար ձգեց։ Առանց թամբի պառկեց ծառի տակ և սկսեց ննջել։

Կորշունովն ել պառկեց կրակի մոտ։

Նա քնեց խորը և յերկար, յերբ նրա քունը թուլացավ, հանկարծ նրա ականջին ինչ վոր դղրդուն հասավ, և նա զարթնեց։ Նրան թվում եր թե գերմանական հեծյալները մեկը մյուսի յեակից թռչում են խարույկի վրայով և խփում նրա գլխին։ Իսկ իրոք բան չկար։

Ծառի մոտ իրեն կտրատում եր Բեթհովենը։ Նրա վոտքերը փաթաթվել էյին, և նա չեր կարողանում դուրել։ Բայց նա գոռում եր շատ բարձր, վորքան կարող եր։ Նրա առաջ ճշում եր գրամոֆոնը, վորպես չար վոգի՝ շվացնելով և ֆլաշոցներով։

Գրամոֆոնի շուրջը կանգնած էյին անծա-նոթ զինվորներ, վորոնք ծիծաղում ու զվար-ճանում էյին։

Պառավը դժգոհ, բայց վախկոտ, վնթվնթում եր։ Յերեխաները զարթնեցին և, աչքերը ձգձը-պացնելով, բեղկետը հետ տարան, նայեցին

59212-66

վախով և սքանչացած: Գոճիները բարձր խըր-
խռացնում ելին:

Բաբկա Փոքրիկը հարձակվեց կարճիկ սևա-
մորթ գնչուի նման դրագունի վրա ու կանչեց:

— Անպիտան դրագուն, վերջ տուր, բավա-
կան ե ծաղրել կենդանուն:

— Քո կենդանին չե,— պատասխանեց դրա-
գունը և դառնալով տեսավ, վոր Կորչունովը
զարթնեց:

— Կորչունով, այս իմ կողմից քեզ մի սյուր-
պրիզ եր, մենք յեկել ենք ձեզ փոխարինելու,
իսկ դուք քնած եք: Յես ել ասացի՝ թող կա-
մաց-կամաց լարեմ մեքենան, բայց կամաց-կա-
մաց չի լարվում, տես, քո կենդանին նստած ե-
ս պարում...

Բեթհովենը մոնչում եր վերջին ուժով և
բողոքում, նրա աչքերը լցվել էին արյունով,
նա փրփուր եր թքում անողոք գրամոֆոնի սե-
ռեխում, սակայն մեքենան աղմկում եր ու կան-
չում: Նա ցանկանում եր իր աղմուկով խլացնել
և՛ մարդկանց, և՛ ձիերի աղմուկը:

Այդ ժամանակ Կորչունովը հրացանի կոթի-
նեկ հարվածով ջարդ ու փշուր արեց գրամո-
ֆոնի պլաստիկան և, հրելով հաղթած ու
լուծ առկղը, ընդհուպ մոտեցավ դրագունին:

Նրա զեմքը մոխրագույն եր, ինչպես արևա-

ծագի անտառը: Նրա քնկոտ աչքերը կամաց հառեցին դրագունի վրա:

Նա բռնեց նրա հրացանի կաշվից և ասաց.

— Մի հեռանա, Ֆրանսուվ: Մի՛ հեռանա: Վաղճուց ե, վոր դու մոռացել ես Տիրուլյան ճահիճը, հ^օր: Իսկ գեղին պորտսիգարը մոռացա՞ր:

Ֆրանսուվն ել դարձավ ափսոս մոխրագույն, ինչպես Կորշունովը: Նրա ձեռքերը զոզում էին, նա վոչ մի խոսք չասաց.

— Այտեղ քեզ հետ չեմ կովի, — ասաց Կորշունովը, — և չեմ ել ուզում կեղտոտվել քո պատճառով: Գնա, բայց իմացիր, վոր քո բաղդավորությունն եր, վոր դու փոխում ես պոստդ, այլապես դու Բեթհովենից վատ չեյիր պարի այտեղ:

Հետո նա բաց թողեց Ֆրանսուվի հրացանի կաշին, դրագունը կծկված գնաց անտառի կածանով՝ բոլոր ընկերների հետ: Նրա յետևից յերեսաները կանչում էին սալլի միջից.

— Գոճին տարան... գոճին...

Կորշունովը ձեռքը խփեց իր կոշիկի ճակին:

— Այ սրիկաներ...

Յեվ սկսեց ձին թամբել:

III

— Ինչո՞ւ դու այդքան չար զգացումով ես

լցված դեպի դրագունը, — հարցրեց Բաբկա-Փոքրիկը:

— Այո՛, դա հին պատմությունն է, — ծիծաղեց Կորշունովը: Մեկ անգամ Տիրուլյան ճահճում դրագուններին ուղարկեցին հետախուզության, գերմանացիները նրանց շրջապատեցին, մի մասին ջարդեցին, մի մասն ել վերադարձավ, բոլորը զենքերը կորցրել էին... Ինչ կարող ես անել: Մյուս որը մեր եսկադրոնն ուղարկեցին գերմանացիներին անտառից քշելու: Գնում ենք, գնում, նայում ենք ու տեսնում, թե ինչպես փախչում են դրագունները. ախտեղ մի հրացան ե ընկած, այնտեղ մի ուրիշը, յերրորդը մի այլ տեղ, թաշկինակներ, զլխարկներ, խթաններ և գեղին պորտսիգար, ըստ յերևույթին դա Ֆրանսուվինն եր: Իսկ գերմանացիները չկային: Նրանք մթության մեջ իրենք իրենց համար կրակում էին վայրի այծերին, վորոնք խշշացնում էին փշալարի մոտ: Այնտեղ ինչքան ասես՝ այժ կա, նրանք խփեցին մոտ տաս հատ: Իսկ ըլոկհաուզի¹⁾ փոխարեն այնտեղ մնացել եր հին կոճղը... Ահա ախպես եր դեպքը... Բայց յերբ վերադարձանք, դրագուններին մի լավ ցույց տվինք: Պորտսիգարը մինչև այժմ ել ինձ մոտ ե:

¹⁾ Փայտաշեն փոքրիկ բերդ

Նա գրպանից հանեց մի սոփորական դեղին պորտսիգար, վորի վրա նկարված էր դրազու-նախան ուսնոց և փորագրություն՝ — Ֆրանսով:

— Բա վսրտեղ եյի յես այդ ժամանակ, վոր ապշ մասին չգիտեմ,—հարցրեց Բաբկա Փոքրիկը:

— Դու աչն ժամանակ վիրավոր եյիր և հիվանդանոցում պառկած... Այդ ժամանակից ել Ֆրանսովը, ուր վոր հանդիպում ենք, թու-նավորում ե իմ կյանքը: Բայց ինձ ինչ, յես ամեն ժամանակ այդ պորտսիգարով կարող եմ նրան ձմել, վշտացնել:

Այսպես զրուցելով նրանք յեկան եսկադրոն: Նույն յերեկոյան յերկու եսկադրոն գնաց ձախ թեւը՝ ոգնելու նահանջին: Յերբ նրանք տեղ հասան, ուր գնում եյին համաձայն հրամանի, արդեն մութն եր և խաղաղ: Ջարդված հետե-վակը նահանջում եր գունդ-գունդ և անցնում ճահճից՝ թույլ հրացանաձգությամբ: Դիմացն ուրախ ձթձթոցով ալրվում եյին ինչ-վոր մենակ ընկած աներ, ցախառներ: Այրված ավտոմո-բիլն ընկած եր կողքի կայարանի մոտ, սյու-ներից կախ եյին ընկած հեռագրաթելերի փա-ցորդներ: Գերմանացիներն անցել ելին ան-տառով:

Մութ և անտանելի գիշեր եր գալիս: Հար-կավոր եր հեռանալ: Անտառում չեր կարելի

ֆալ և ուրիշ վոչինչ: Մացառների միջով անհետ եր անցներ, նրանց մեջ թազնված եյին գերմանական հետախույզները: Նեղ ճանապարհը, վոր գուգահեռ եր յերկաթուղու հողաթմբին, յերբեմն քանդված, բացված եր լինում հսկա ավազափոսերով, յերբեմն ել անանցանելի ճա-հիճներով:

— Ընկել ենք,—ասում ելին հուսարները,—վոչ տակ կա, վոչ գլուխ:

Յեւք չկար. այդտեղ զինվորները տրանջա-ցին և բարձրացան հողաթմբի վրա: Մեծ դժ-վարությամբ տեղ գտան, վորտեղից կարելի յեր անցնել ռելսերի վրա, և շարունակեցին դրանց վրայով. ձիերը սայթաքում եյին. հողաթմբի յերկու կողմերում կային այնպիսի խորությամբ փոսեր, վոր կարելի չեր այնտեղ գցել վողջ յերկիրը:

— Կորչելու յեմ քեզ հետ, Բեթհովեն,—քթի տակ ասում եր Կորչունովը՝ իր զարկոց-ներով աշխուժացնելով հոգնած ձիուն.— չես տեսնի դու—նաև կոնսերվատորիան, քեզ հետ միասին մենք տարտարոսը կերթանք:

Այստեղ մութ յերկնքից բարձրացավ դեղին, կեռ լուսինը: Շարքերից անցավ թեթևության հառաչանք: Լուսավորեց, բայց դժվարությունը մնաց: Յետեւ՝ անտառում կրակում ելին գեր-

մանացիները, ճարճատուժ եյին հրդեհ երբ։
Ներքեւը նույն անդունդներն եյին՝ տասնվեց
հարկանի։ Ձիերը վախկոտ սղմվում եյին մի-
մյանց, նստողները վախենում եյին ցած նայել։
Շփոթությունը կանգնեցրեց առաջիններին։

մարդիկ թռան ձիերից և ականջ դրին։ Անվերջ
առաջ եյին ձգվում ռեսերը և անհայտանում։
Կորշունովը լսում եր, թե ինչպես հեռվից,
իրենց դիմացից լսելի լեր ականջ ծակող սոււրոց։

Պարզվեց, վոր գնացքն ե գալիս։ Ի՞նչ գնացք
ե. զրահակի՞ր ե, ի՞նչ ե. մեզ համար ծանր եր-
բոլորն շտապում եյին և դոփում տեղում. բայց
ահա լավեցին հանգստացնող ձայներ։

— Ընկերներ, առանց շփոթության. բոլորդ
անցեք դեպի գծի աջ կողմը, մաքրեցեք ձախ
կողմի ճանապարհը։ Ձիերը սանձից քաշելով
տարեք։

Հրամանները դադարեցին։ Դիմացն արդեն
նկատվում եր շոգեքարշի սև պատկերը. նա
այնպես ուժգին եր շնչում, վոր ձայնը տարած-
վում եր շատ հեռու։ Նա հետզհետե դառնում եր
ավելի սարսափելի, կարծես գնում եր չերկու-
անիվների քաշած հետքերով, բռնելով ամբողջ
ճանապարհի յերեսը։

Հանկարծ առաջից գնացողները կանգ առան.
նրանց առաջ ընկած եր յերկաթուղու անպետք,

ցանցավոր կամուրջը։ Առաջին ձին գնաց, վտաքն
րնկավ չերկու տախտակների արանքը, ընկավ,
ջարդեց ծունկը և սկսեց ջարդել իրեն։ Նրան
ողնեցին կանգնելու և անցնելու, սակայն մնա-
ցած ձիերը հրաժարվեցին առաջ անցնել։

Շոգեքարշը հետզհետե մեծանում եր՝ ինչ-
պես մի հրեշ. նա ֆշացնում եր, կայծերը թռչ-
կոտում, պտտվում, թափվում եյին նրանից
վերև։ Ձիերն սկսեցին ականջները խլշել և
աքացի տալ։ Սկսվեց շփոթ. ամենաքաջերն
իրենց կորցրին. ձիերը չեյին ցանկանում անց-
նել կամուրջից և գնալ ռեսերով, վորոնց վրա-
յով սլանում եր շոգեքարշը։

Այդ ժամանակ Կորշունովն առաջ անցավ,
հանեց ֆլեյտան, սկսեց մեղմիկ յերգը «Աշնա-
նային լուսինը բանջարանոցում», վորի ձայ-
ները հնչեցին խոնավ և ծանր ողում։

Դա Բեթհովենի սիրած յերգն եր, և ահա
այդտեղ պատահեց այն, ինչի մասին մարդիկ
յերկար ժամանակ պատմում եյին գնդում։
Բեթհովենը մոռացավ հոգնածությունն ու վախը
և քայլեց հոստատ, Կորշունովի յետևից, կար-
ծես թե նա գնում եր ծանոթ դաշտավայրով։
Նրան խորհրդավոր լությամբ հետևում եր ձի-
երի բազմությունը։ Ձիերը քայլում եյին ան-

ընդհատ, քրտնում եյին վախից, սալթաքում
եյին՝ զսպելով իրենց և առաջ անցնում:

Շոգեքարշը հասավ, նա ընդամենը մի վա-
զոն եր բերում. նա գնում եր պայթեցնելու
ջրմուղները. մեքենավարն արագացրեց ընթաց-
քը, և շոգեքարշն արդեն սողում եր ձիերի հետ
կողք-կողքի, ատելությամբ փնչացնելով նրանց
մեջքին:

Վերջապես անցավ. ձայների թնդյունը, ու-
րախությունն ու կրքոտ հայհոյանքը հետևեցին
նրան, ինչպես լերգեցողություն:

— Տեղ ե գտել անցնելու,— մրթմրթում եյին
հուսարները,— քիչ եր մնացել բոլորին տրորեր:

— Այլ քեզ բան,— պատասխանեց Բաբկա-
Փոքրիկը,— ել վորտեղով պիտի գնա, յեթե վոչ
ռելսերի վրայով: Դու վրա մի քշիր, քո ձին իմ
ձիու խոան ե ուտում, լետ պահիր:

Կորշունովը պահեց Փլեյտան, լիզեց չոր
թունքները, դարձավ Բեթհովենին, համբուրեց
նրա գունչը և թամբին նստելով ասաց.

— Այդ, սիրելիս, քեզ համար ոպերա չե:

IV

Նրանք կանգ առան մի բարոնի կաված-
քում, վոչ հեռու այն քաղաքից, վորտեղ լու-
սանկարեցին Բեթհովենին: Կավածքը մեծ եր
և աղայական, բայց լավ բաներ քիչ գտան

այնտեղ: Բոլոր լավ բաները փախուստի նա-
խորյակին տերը հավաքել ու փակել եր քարա-
շեն մեծ նկուղներում:

Հետո լատիշները, կալվածատերերի բաա-
րակները, յեկան նկուղների մոտ և ջարդեցին
կողպեքները, բոլորը բաժանեցին իրենց մեջ՝
սկսած բարոնների բարձերից, վորոնք լցված
եյին փափուկ աղվամազով, մինչև զրոշմիչները,
վորոնցով նշանում եյին ծառերի կոճղերը...

— Բաբկա-Փոքրիկ,— ասաց ընկերոջը Կոր-
շունովը,— յես կարոտել եմ լավ մարդկանց...
Գնանք քաղաք:

— Գնանք,— պատասխանեց Բաբկա-Փոք-
րիկը,— գնանք մի քիչ ժամանցենք այնտեղ:

Քաղաքում խոնվել եյին և՛ դրագուններ, և՛
հուսարներ. յերեկոյան նրանց թիվը սաստիկ
շատացել եր: Այդ նշանակում ե, վոր ամբողջ
գունդը հավաքվում ե քաղաքի մոտ՝ հանգստա-
նալու համար:

Յերկու հուսարներ մոտեցան փոքրիկ ու
մաքուր պանդոկին: Նրանք անցան յերկրորդ
դռնից, վորպեսզի ձիերը կապեն բակում: Բա-
կում գոճի եյին խորովում. մեկը բռնել եր վոտ-
քերից, մյուսը՝ գլխից. ճարճատում եր կրակը,
և շուրջը տարածվում եր ճարպի և մազի ճեն-
ճերահոտը: Աշնանային ուժեղ քամին բորբում

եթ ըոցը: Յերկու կիսամերկ ծառեր որորում
եյին իրենց ճյուղերը:

Հուսարները ձիերը կապեցին լուսամուտին
այնքան մոտիկ, վոր Բեթհովենն իր դռնչը
լուսամուտից մեծ հետաքրքրությամբ մտցնում
էր պանդուկ:

Յերբ Կորշունովը բաց արեց պանդուկի միակ
դահլիճի դուռը, նա նկատեց, վոր չերկու միաց-
րած սեղանների շուրջը նստած դրագունների
հետ է նաև Ֆրանսովը:

Դրագունները նստել էին, ինչպես իրենց
տանը. սրերը և հրացանները դեմ էին արել
պատին. ըստ յերևույթին նրանք նոր էին յե-
կել շրջելուց: Բակերավոր լատիշը, վոր հրա-
վիրում էր Կորշունովին ներկայացում տալու,
հյուրասիրում էր ալդ կամպանիային:

— Բարև՝ ձեզ, հուսարներ, — ասաց Ֆրան-
սովը. — աղ ու հացը չմոռանանք...

— Բարև՝ ձեզ, դրագուններ, — պատասխա-
նեց Բաբկա-Փոքրիկը, — վեր քամին է բերել
ձեզ այստեղ:

Այսպիսի սիրախոսություններ փոխանակե-
լով, հուսարներն իրենց համար թեյ պատվի-
րեցին: Հաստ և կարմիր թշերով աղջիկը նրանց
համար բերեց թեյաման և յերկու բաժակ:

— Սիրով կիմեմ, — ասաց Կորշունովը և

ափսեն տաք ջուր լցնելով վողոդեց բաժակն ու
թեյ պատրաստեց,

Բայց հազիվ նա մի ումպ արեց, դեմքը
ծնմուեց և սկսեց թքել աջ ու ձախ:

— Այս ինչ է, ինչ էն մեզ խմեցնում, —
ասաց նա վերջապես, — այս ինչ է. վորտեղ ենք
յեկել. սա պանդուկ է, թե դեղատուն:

Բաբկա-Փոքրիկը խմեց իր ափսեյից, նրա
ճակատն էլ ծածկվեց խորշոմներով, նա թողեց
բաժակը և ամբողջ ափսեն լցրեց վողոդած ջրի
ամանի մեջ. թեյը և՛ սառն էր, և՛ տաք. բաժա-
կի կողքերին տաք էր, իսկ մեջ տեղը մի ինչ
վոր բան պահված էր, կարծես բերնումդ սա-
ռուց է հալվում և դեղատան հոտ էր գալիս:

— Ուրի՜նք, — գոռացին նրանք, — որի՜որդ,
որը ցերեկով անմեղ մարդկանց թունավորում էք:

Աղջիկը վախեցած մոտ վազեց և ձեռքերը
շարժելով բացատրեց.

— Դա անանուխի թեյ է, անանուխի, բո-
լորը խմում են: Յես փոչինչ չգիտեմ, դա այս-
տեղ շատ է դուր գալիս. շատ ոգտակար է...

— Մեկին ոգտակար է, մյուսին՝ վոչ, — աս-
աց Բաբկա-Փոքրիկը, — ավելի լավ է մեզ սուրճ
տվեք:

Իսկնչն կտամ, իսկնչն, — ասաց աղջիկը,
շտապ հավաքելով թեյամանը:

Նա հազիվ սրճամանն ու կաթնամանը դրել էր սեղանին, յերբ դրագուհիները խմբով գոռացին.

— Սուրճ, սուրճ, սուրճ տվեք մեզ:

Աղջիկը դժգոհ կերպով ձեռքը թափահարեց:

— Սուրճ չի լինի. չկա, չկա:

Դրագուհիներն ավելի ևս գոռացին: Պանդուկի սահավաթիվ հյուրերը, յեկվոր գյուղացիները հետաքրքրությամբ և վախով նայում էին, թե ինչ է կատարվում.

— Ի՞նչ են ուզում այդ քուռակները, — Կորչունովը:

— Նրանց սուրճ չի տրվի, — ասաց աղջիկը. — նրանցից յուրաքանչյուրը խմել է յերեք թեյաման. այդպես չի կտրելի խմել, մեզ մոտ այդպես չեն խմում: Մեկ բաժին և բավական է. ախր ուհին արգելում է, մեկն ամբողջն է խմում, իսկ մյուսին բաժին չի մնում:

— Սուրճ, — գոռում ելին դրագուհիները և դոփում իրենց մեծ կոշիկներով ու դեղին խթաններով:

Աղջիկը թագնովեց սեղանի յետեր:

— Ձեզ սուրճ չկա, — ձայն տվեց ²⁸Կորչունովը, — արածեցեք անանուխի խոտը, ինչպես Տիրուլյան ճահճում:

Ֆրանսովը, լսելով այս, ալլայվեց, նրա աչքերը կայծեր արձակեցին,

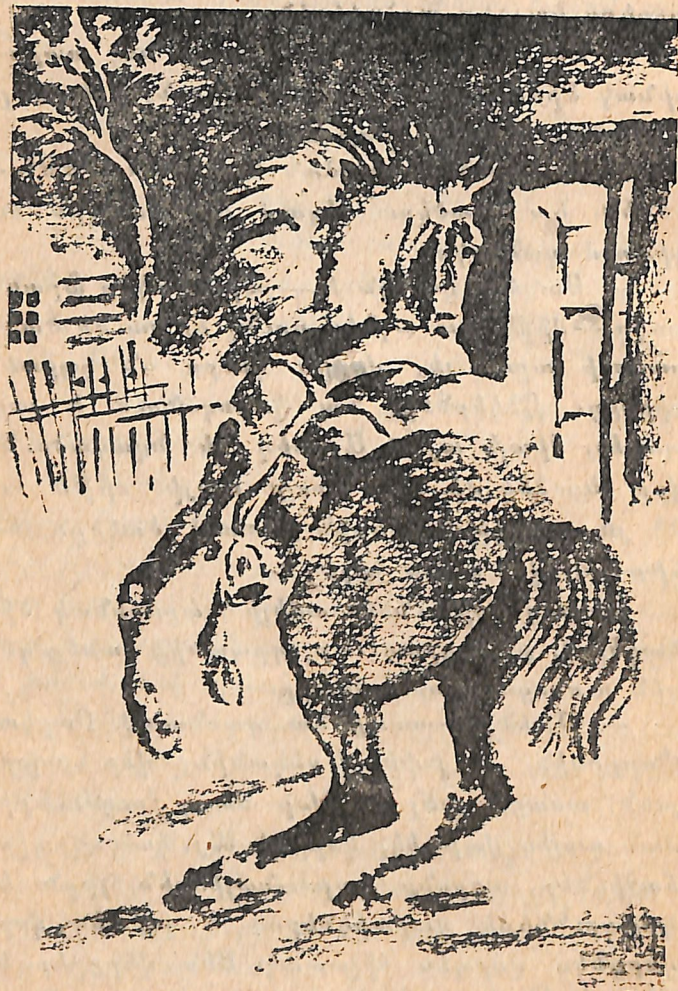
— Ընկեր դրագուհիներ, — ասաց նա տառափնակ ծիծաղելով, — այս ո՞ւմ դուռն է մեր լուսամուտից ներս խոթվել:

— Բոլորը հետ դարձան և տեսան Բեթհովենին: Նա մտածկոտ լիզում էր ապակին ու դիտում պանդուկը:

— Սա ո՞ւմ դուռն է, — շարունակեց Ֆրանսովը. — միթե սա ազնիվ դուռն է, սա մի ծաղրածուի լաբուլ է, վորին դուրս են շարտել ցիրկից: Ընկերներ, նա կարողանում է լավ պարել, միայն այդ: Այստեղ չէ նվագածուն, վոր յես ձեզ մի բան ցույց տայի. միթե սա ձի յե. այդպիսի ձիերին զոմում ծակերն են ճխտում, վոր քամի չփչի:

Այստեղ Կորչունովն ավելի տարորինակ ծիծաղելով, քան դրագուհը, գրպանից հանեց դեղին ուսնոցով պորտսիզարը:

— Ծիսենք, — ասաց նա դառնալով Բաբկա-Փոքրիկին, և խփելով սեղանին, վոր բոլորը լսեն, ասաց, — լսե՛լ ես, վոր մարդ հուզմունքից ման գալիս վարտիկը կորցնի: Ա՛յ, կան ալնպիսի ճահիճներ, վորոնք զարմանալիորեն լիքն են դրագուհիների վարտիկներով և չգիտես վորը վերցնես վորպես հիշատակ: Յես վերցրել եմ մեկը և մի պորտսիզար:

Փրանտովը բոլորովին գունատվելով, բռնաց
քով խփեց սեղանին և ասաց.

— Ընկերներ, յես մի գունդ գիտեմ, վոր-
տեղ բոլոր ձիերն աղբ եյին կրում, իսկ մար-
դիկառաջնակարգ աղբակիրներ եյին. ահա, յերբ
մի սենյակում ենք ձեզ հետ, ձեզ չի՞ թվում
վոր վատ հոտ ե գալիս... Կատարյալ վարակ ե..

Կորշունովը պորտսիգարից հանելով գլա-
նակը՝ ծխեց, վառած լուցկին շալրտեց դեպի
դրագունների սեղանը և ասաց.

— Բաբկա-Փոքրիկ, աբոզնիկները քոսոտ
ձիերին մյուս աշխարհն ուղարկելիս, չմոռանա
զրել մի հնգյակ ել. թե չե նրանք աչք են ծա-
կում և կանոնավոր մարդկանց խայտառակում:

— Ընկեր դրագուններ, ելի կարմր եք
համբերել, թե վոչ, — տեղից կանգնելով գոռաց
Փրանտովը, նրա հետ՝ և բոլոր դրագունները:

Հատիշը վախից կպավ պատին:

— Կորշեն հուսարները, — գոռաց Փրանտովը,
վերցնելով հրացանը և չխկացնելով փակադակը:

Ամբողջ պանդոկն աղմկվեց. պանդոկապետու-
հին ճչաց և նստեց առևտրասեղանի յետեր,
հատակին. գյուղացիները թափեցին սեղան-
ները, փորձելով բանալ լուսամուտները, վոր
դուրս թռչեն փողոց:

Այդտեղ Բեթհովենն այնպիսի թավ ձայնով

ճշաց, վոր ապակիները դողացին: Նա դոփում
էր ամբողջ ուժով առջևի և յետևի վոտքերով:
Նա այնպէս հուսահատ և ահաւոր գոռաց, վոր
նրա ձայնից բակը լցվեց մարդկանցով: Դրա-
գունները հաղթանակը յերկար չտուեց:

Բակից և ամեն կողմից գալիս ելին հու-
սարները:

— Մերոնց ծեծում են, — կանչում էին
նրանք, մերկացնելով սրերը:

Յերբ նրանք կատաղած յեզները նման լըց-
վեցին բակը, Ֆրանսովն զգաց, վոր բանը
բուրդ է:

Նա վերցրեց հրացանը կատաղութունից
տաքացած ձեռքերով և նշան բռնեց Կորշունո-
վին: Կորշունովը կանգնած ծիծաղում էր, մեր-
կացրած սուրը ձեռքին և վշտով բաժակներն
այս ու այն կողմը խփում:

Ֆրանսովը հասկացավ, վոր լեթե ինքը
կրակի Կորշունովի վրա, այստեղից կենդանի չի
դուրս գա: Հուսարներն արդեն մտել էին սե-
նյակ: Նա հրացանը դարձրեց զեպի առաստաղը
և կրակեց. ծուխը լցրեց սենյակը:

Բոլորը գոռացին, բայց կանգնած ֆացին
իրենց տեղերում: Յերբ ծուխն անցավ, հու-
սարները կանգնած էին զրագունների դեմ
հանգիման:

Կորշունովը բոլորովին դեղնած, խալոտ ձայ-
նով ասաց.

— Ընկեր հուսարներ, կանգ առեք, տեղից
չջարժվեք, թույլ տվեք հարցնելու զգվելի դրա-
գունին, թե այս ի՞նչ է նշանակում:

— Այս նշանակում է հրացանը մաքրել, —
ասաց Ֆրանսովը, լուսամուտից դուրս թռչելով
զեպի փողոց:

Նրա յետևից դուրս պրծան և ֆառացած դրա-
գունները: զրագունների յետևից՝ նաև ահաբեկ-
ված լատիշը:

Կովի դաշտը մաքրված էր. բայց Ֆրան-
սովը վերադարձավ լուսամուտի մոտ և գոռաց.

— Իսկ յես ու դու ղեռ առանձին կխոսենք,
Կորշունով, խոնամ ես:

— Լուռ եմ, կխոսենք, ի՞նչ կա վոր, — ա-
սաց Կորշունովը: Այստեղ բաժակների փշրանք-
ները նրա վոտքի տակ ընկնելով, նա հարցրեց.

— Բաբկա-Փոքրիկ, ի՞նչ է, շնորհդ ես ցան-
կացել ցույց տալ, բաժակները ջարդելով:

— Այդ, բարեկամս, դու յես ջարդել և վոչ
թե յես, — ասաց Բաբկա-Փոքրիկը. — յես հազիվ
կարողացա սուրճս խմել...

— Ուրեմն ասում ես յէս եմ ջարդել. կնշա-
նակի յես չեմ մտածել...

Նա գնաց Բեթհովենի մոտ, վորը դողում էր

բարկությունից և ապակին դնչով ծեծում, կամենալով ներս մտնել պանդուկը:

V

Բարոնի կալվածքի գոմերում կարելի չէր տեղավորել միայն տասը ձի. այդ պատճառով ել մնացած ձիերին յերկու-յերկու, յերեք-յերեք կանգնեցնում էյին չարդախների տակ, ցախատներում, այնպես վոր որապահի համար դժվար էր հետևել բոլորին. իսկ նա ել անմենեին հող չէր տանում հետևելու:

Բաբկա-Փոքրիկը և Կորշունովը տեղավորվեցին պահապանի փոքրիկ տնակում, կալվածքի ծայրամասում՝ անտառի ծայրում: Այստեղ յերեկոյան թեյից հետո Կորշունովը ֆլեյտայով նվագեց իր չերգը և Բեթհովենին տարավ քնելու:

Յերբ վերադառնում եր ձիու մոտից, նա կալով բարձրահասակ մի մարդու. մարդը վախեցած յերերաց և հետո հարգանքով հանեց գլխարկը:

Կորշունովը ճանաչեց բակերավոր լատիշին, վորի ազգանունը Պուպե յեր:

— Ի՞նչ ես թափառում այստեղ, — խիստ կերպով հարցրեց նա. — Ի՞նչ ունես այստեղ:

— Յես ձեզ եմ փնտրում, պարոն հուսար, — ասաց լատիշը, բարևելով. — միայն կամաց, գործը շատ հետաքրքիր է:

Կորշունովն անվստահ մտեցավ նրան:

— Հանգուցյալները, — ասաց Պուպեն, — շատ լավ հանգուցյալներ են:

— Ի՞նչ ես դու տալի, շուն, — ասաց Կորշունովը, — քեզ Ֆրանսոմը ե ուղարկել ծաղրելու:

— Վո՛չ յերբեք, — ասաց Պուպեն, ցույց տալով դեպի անտառի մի կողմը: Այնտեղ դամբարանում թաղված են բարոնները... Շատ վաղուց մեռած:

— Ի՞նչ անենք, թող պառկեն...

— Նրանց պիտի հանել զերեզմանից...

— Ի՞նչպես թե հանել:

— Բարոններն ունեն թանկագին քարեր, վոսկի, արծաթ... Շատ ու շատ. դա շատ պետք կգա հուսարներին:

— Այ դու անալիտան, — ասաց Կորշունովը, — այ թե ի՞նչ ես անում դու այստեղ: Շատ լավ...

Նա բռնեց Պուպեյի ուսերից, նրա յերեսը շրջեց դեպի անտառը և մեջքին այնպես հասցրեց իր հուսարական կոշիկով, վոր գիրուկ լատիշը հինգ քայլ հեռու թռավ:

Հետո նա վեր կացավ, շուրջը նայեց, բռնունցքներն ողում շարժեց և սկսեց փախչել ամբողջ թափով:

Կորշունովը ծիծաղեց և գնաց քնելու:

Առավոտյան Բաբկա-Փոքրիկը, վոր շատ շուտ

եր զարթնում, տակառի մոտ լվացվեց և գնաց
դեպի ձիերը: Նա վերադարձավ քիչ գունատ և
նստեց աթոռին, սենյակի մեջ տեղում, բարձր
կրկնելով:

— Այ բեզ բան, ի՞նչ անել, ի՞նչ անել:

— Ի՞նչ ե պատահել, — հարցրեց Կորշունովը,
նստելով անկողնում:

— Վոչ թե ինձ, ալլ քեզ, — ասաց Բաբկա-
Փոքրիկը հանդիստ կերպով. — Բեթհովենին գո-
ղացել են:

— Ի՞նչպես թե գողացել են.

— Այնպես, տարել են անհետ կերպով:

Կորշունովը մետակ շապկով, առանց վար-
տիկի, վազեց լուսամուտի մոտ, բացեց, դուրս
պրծավ բակը և վազեց կից շենքը: Բաբկա-
Փոքրիկը հավաքեց նրա շորերը, կոշիկները և
գնաց նրա յետևից՝ գլուխը շարժելով:

Կորշունովը կատաղությունից չգիտեր ինչ
անել. առավոտյան ցուրտն ել չեր զգում նա:

— Յես յերկար մտածել եմ, — ասաց Բաբկա-
Փոքրիկը, — վոչ այլ վոք ե, յեթե վոչ Ֆրանստովը...

Բայց Բեթհովենը նրան չեր թողնի իրեն
մոտենալ: Իսկական գող ե յեղել. ինչպիսի՞ ձի
յեր, ինչպիսի՞ ձի: Բաբկա-Փոքրիկը խփեց
ծնկանը:

— Ժամանակ չկորցնենք, հազնվիր, քանի

դեռ վոչ վոք չգիտի, վերցրու չերկու հուսար և
թուր դրագունների մոտ: Նրանց եսկադրոնն
այստեղ չորս վերստի վրա յե — Պիկսարիում,
իսկ յես ուրիշ հետք ունեմ:

— Ի՞նչպիսի:

— Տես, ինչ գտա յես, դռան մոտ...

Բաբկա-Փոքրիկը շարժեց բացմանիշակա-
դույն թաշկինակը, անկյունում ե. Պ. տառերով:

— Ե, ի՞նչ:

— Սա նշան ե. յես այս բուպեյիս գնում
եմ քաղաք:

— Գաղաք, ինչո՞ւ քաղաք:

— Լուսանկարչատուն, — լուրջ կերպով ա-
սաց Բաբկա-Փոքրիկը, — հիշում ես այն օրիորդին,
վոր նկարեց Բեթհովենին...

— Լավ, հետո՞.

— Յես նրա հետ պիտի նշտնվեմ... Յես
դեռ մտածում եյի, բայց յեթե Բեթհովենին
պիտի ազատել, ապա դրա համար կարելի չե
նաև ամուսնանալ:

Նա թամբեց իր ձին և թամբի բարձրու-
թյունից մի փոքրիկ ճառ արտասանեց:

— Յեթե ուզում ես քո ձին ճարել, ապա
յսիր. դու գնում ես դրագունների մոտ, յես՝
քաղաք: Յես Սիբիրում ձիու գողեր շատ եմ բո-
նել: Կգտնենք և դրան: Դա Ֆրանստովն ե. Կը-

հանդիպենք քաղաքի պանդոկում ժամը 1-ին, հիշի՛ր...

Նրանք այդպես բաժանվեցին. այդպես ազմկալից եր այդ ուրը:

Ժամը մեկից տաս րոպե պակաս եր, և Բարկա-Փոքրիկը խմել եր ամբողջ սրճամանի սուրճը յերբ քափքրախնքի մեջ կորած՝ մի ձի հազաց պանդոկի դռանը: Մի րոպեից հետո հոգնած ու քրտնած Կորշունովը ծանր կերպով բնկավ աթոռի վրա, նա նման եր մի խեղդվողի, փուշու և ցեխի մեջ կորած:

— Յես չեմ կարող տանել, — ասաց նա, — յես կայրեմ դրագունների գոմերը իսկ Ֆրանսովի գլխին նավթ կթափեմ, յեթե գտնեմ նրան..

— Դու նրան չես գտնի, — ասաց Բարկա-Փոքրիկը, — մի՞թե դու նրան գտար գնդում:

Նա առևտրասեղանի յետևը կանգնած աղջկանն աղաղակեց.

— Մի սրճաման ել տվեք:

Կորշունովը շեշտակի նայեց նրան և ասաց.

— Ֆրանսուֆն անցյալ գիշերը փախել է գնդից..

— Փախել է, տեսնո՞ւմ ես ինչպես արագաշարժն է...

— Դասալքել է...

— Խաբում ես, նրան թագցրել են:

— Վոչ, ամենևին ել չեն թագցրել... Յես յեղել եմ շտաբում և ամեն տեղ: Նա գաստիք ե և հրամանով արդեն տրված է. պահակակետից ե փախել, յես տեսա հրամանը, նա կրպանի Բեթհովենին, իսկ յես՝ նրան:

— Սպասի՛ր, — ասաց Բարկա-Փոքրիկը, յեթե դու յերկու ժամից հետո քո Բեթհովենի վրա չլինես, ինչ ուզում ես ինձ ասա, ինձ կենդանի թաղիր աղբի մեջ..

— Յես չեմ հասկանում, — ասաց Կորշունովն ու մեկ անգամից խմեց մի բաժակ սուրճը:

— Յես քեզ ցույց կտամ թելի ծայրը, — ասաց Բարկա-Փոքրիկը և զրպանից հանեց մի լուսանկար:

— Պահիր, — ձեռքով արեց Կորշունովը, — յես չեմ կարող նայել Բեթհովենին, չեմ կարող...

— Սա նա չի, — գոռաց Բարկա-Փոքրիկը, — այ քեզ բան, սա բոլորովին նա չե, սա աղջիկ է...

Յե՛վ նա մեկնեց նկարը, փորը լուսանկարչատան գեղեցկահեր աղջիկն եր:

Նրան անվանում են Նմմա Պուպե. իսկ եղվարդ Պուպեն նրա հայրն է: Իսկ նրա հայրը առաջին ձիագողն է այստեղ. այսպես, նա յեքեկ նստած եր դրագունների հետ. դու նրան հանգիպել ես յերեկ՝ կալվածքում: Կարծում ես

նա բարոններին համար եր յեկել, վոչ, Բեթհովենի համար եր և տարալ: Այդպես ե:

— Ըհը՛, — ասաց Կորշունովը. — Իսկ որիորդն ինչպիսի յե այստեղ:

— Նա իմ հարսնացուն ե... Յես քաղաքում, յերբ շտաբումն եյի, յերեք շաբաթ սուսիկ-փուսիկ զբաղված եյի նրանով: Քո Բեթհովենը գտնվում ե նրա հոր ֆերմայում... Ո՞վ քեզ հետ գնաց դրագունների մոտ:

— Սեկզնյովը և Պետրենկոն...

— Իսկ ուր են նրանք:

— Նրանք շուտով այստեղ կլինեն...

— Նստիր ուրեմն, խմիր, կեր, հանդստացիր և մի հուզվիր: Այստեղից մինչև Պուլկեն կես ժամվա ճանապարհ ե:

VI

Ագարակը, վորտեղ ապրում եր Պուլկեն, կանգնած եր բլրակի վրա, փոքրիկ գետակի ափին, սոսիների անտառի մեջտեղում: Ինքը՝ Պուլկեն յան եր գալիս բակում մեծ քայլերով, ծխամորճը ծծելով և մեղմ ծիծաղում:

Անսպասելի կերպով աղմկեցին կատաղի վագոդ ձիերը, և նա չկարողացավ վորսե բան պատկերացնել, յերբ չորս ձիավոր շրջապատեցին նրան:

— Վո՞րտեղ ե Բեթհովենը, — անավոր ձայնով գոռաց Կորշունովը, բռնելով նրա ուսից: — Վո՞րտեղ ե իմ ձին, գերեզմանափոր:

Ժպիտան անցավ լատիշի շրթունքներից:

— Զի՞ն, ի՞նչ ձի, յես ձեռք չեմ տվել ձեր յերաժշտական ձիուն: Վո՞չ, վո՞չ:

— Խուզարկենք, — ասաց Բաբկա-Փոքրիկը. — տղերք, պահեք սրտն...

Նրանք թռան ձիերից. մի հուսար մնաց ձիերը պահելու համար, իսկ Կորշունովը Պուլկեյի ոձիքից բռնած ման եր ածում բակում:

— Յույց տուր բոլորը:

— Յույց կտամ, կտամ, — ասաց լատիշը. — ի՞նչու պիտի թագցնեմ...

— Յես քո հոգին կհանեմ, յեթե չդատեմ, — ասաց Կորշունովը. — յես ամեն ինչ գիտեմ...

Լատիշը թքեց և պատասխանեց.

— Յեկեք, յես ձեզ ցույց կտամ... Գնանք, մի՞թե յես ել մարդ չեմ. ինձ համար հասկանալի յե, թե ինչքան ծանր ե ձիու կորուստը: Ի՞նչ պիտի ձի... Ահա այս իմ խոհանոցն ե:

— Ի՞նչ ես ցույց տալիս, խոհանոցը, մեր ինչին ե պետք քո խոհանոցը: Տար գոմը և ցախատունը:

Յերկու եստոնացի բատրակ ցախատանը հացահատիկ եյին ծծում: Նրանք, տեսնելով

հուսարներին, թողեցին աշխատանքը և դուրս
յեկան բակը: Խուզարկութիւնը գնում եր կա-
տաղի կերպով. Բաբկա-Փոքրիկը մինչև անգամ
գնաց խոտանոցը. ամբողջ ագարակը տակն ու
վրա արին—ծին չկար:

Վերջապես նրանք կանգնեցին ջրհորի մոտ:
— Յես քեզ կսպանեմ,—ասաց Կորշունովը
Պուպեյին. — պատասխանատու ել չեմ լինի,
գիտե՞ս:

— Ի՞նչու սպանել ինձ. ի՞նչպես կարելի յե
այդպես խոսել: Սպանել ինձ. ինչո՞ւ, խաղաղ
բնակչիս...

— Հասկացիր,—վորոտաց Կորշունովը.— Նա
ծի չեր, ոպերա յեր, նա կոմպոզիտոր եր...
Բռնեցեք ինձ, յեթե վոչ՝ յես դրա գլուխը կը-
թռցնեմ:

Նա հանեց սուրը և անգոր բարկութեամբ
սկսեց կարտել մատղաշ խնձորենին:

— Ինչո՞ւ ծառը վոչնչացնել,—նկատեց Պու-
պեն:

Կորշունովը դարձավ դեպի նա, բաց Բաբկա-
Փոքրիկը խփեց նրա ուսին և ցույց տվեց փա-
կած փոքրիկ առանձին նկուղը՝ ցախատան մոտ:

— Այն ի՞նչ ե այնտեղ,—հարցրին նրանք:

— Այնտեղ... Այնտեղ աղբ ե, խլամ,—ա-
սաց լատիշը,—հին բաներ:

— Տեսնենք,—ասաց Կորշունովը և միան-
գամից վողկորովեց:

Նա ժպտաց ամբողջ դեմքով և շատ հանգիստ
ասաց Պուպեյին:

— Դու հիմար ես, յես քեզ համար մի քիչ
կնվագեմ:

Նա հանեց ֆլեյտան, «Աշնանային լուսինը
բանջարանոցում» նվագի մեղմ, բարակ ձայները
լցրին ողբ. հազիվ նա նվագել եր առաջին մասը,
յերբ մի ինչ-վոր հեռավոր, կարծես ստորեր-
կոյա զզրդուն լավեց մառանից: Լատիշը դեմքը
ծածկեց ձեռքերով:

Հարվածները լավում եյին ավելի մոտիկից
և հաճախ: Պարզ եր, վոր դռնից շտապ կպցրած
տախտակները չալտի դիմանային:

Կորշունովը նվագում եր ավելի վողկորված,
մի ինչ-վոր տխուր ուրախութեամբ:

Հարվածները թափվում եյին անընդհատ:
Հանկարծ ջարդվեց ու թռավ վերին տախտակը,
նրա յետևից թափվեցին մյուսները:

Պուպեն նստել եր գերանին, գլուխը կախ:

Ֆլեյտան գեղգեղում եր, ինչպես համբողջում.
տախտակները ցած թռան: Անսպասելիորեն
ծիու յետևի ահագին վոտը յերևաց ձեղքում.
ծին խփեց յետևի վոտներով մեկ անգամ ել և
քամակ արած դուրս յեկավ բակը:

Այդ Բեթհովենն եր, բարկացած ու գեղե-
ցիկ. նա նայեց ու գնաց Կորշունովի մոտ.
Կորշունովը պարում եր նրա շուրջը՝ ֆլեյտան
ձեռքին: Նայելով ձիուն նա դռաց:

— Ո՞վ ե կտրել նրա պոչի մի մասը:
Ճիշտ վոր Բեթհովենի պոչը կխտով չափ
վարձացել եր:

— Այդ դո՛ւ յես, դո՛ւ,—գոռաց հուսարը—
թափահարելով լատիշին:

— Յես վոչի՛նչ չգիտեմ, վոչի՛նչ ինչա՞ցու

յեմ,—գոռաց լատիշը. դրադունն եր, նա յեր գա-
լիս գնում: Թող ահա իմ աղջիկն ասի, յես կորած
եմ, յես կորած եմ: Պարոն հուսար, իմ ծեր
գլուխը չի դիմանա դրան...

Պուպեյի աղջիկը, նկարչական փարթամ մա-
զերով որիորդը, հերարձակ, դուրս թռավ տնից,
գոռալով.

— Դո՛ւք ինձ խոստացել եք, ո՛ւ, Բաբկա-Փոք-
րիկ, դուք ինձ խոստացել եք, Բաբկա-Փոքրիկ...

Կորշունովը իրեն կորցրած՝ հանկարծ բռնեց
նրա արձակված հյուսը:

— Ահա յես ել իմ սրով կկարճացնեմ քո
աղջկա պոչը...

Բայց Բաբկա-Փոքրիկը սղմեց նրա ձեռքը և
մի կողմ տարավ:

Կորշունովը զգաստացավ.

— Յես մի փոքր անմտացա,—ասաց նա,—
ներեցեք, որիորդ, յես անմտացա: Իսկ քեզ,
ծեր խլուրդ, կկախենք այս խնձորենուց, չգի-
տեմ ինչպես, պոչդ դեպի վեր, թե՛ ցած...

— Վոչ մի կերպ,—ասաց Բաբկա-Փոքրիկը,—
այդ որիորդը, վոր իմ հարսնացուն ե, ազատեց
Բեթհովենին, վորպեսզի դու նրա հորը ձեռք
չաաս... Հասկանում ես... այլապես դու նրա
պոչը յերբեք չեյիր տեսնի...

— Ըհր՛,—հանկարծ խոսեց Կորշունովը,—
թող մտածեմ:

Բեթհովենը կանգնել և նայում եր ինչպես
հերոս:

— Ի՞նչ ես կարծում, ինչպես կվարվեն
Ֆրանսուվի հետ, յեթե նրան բռնեն...

— Կերենսկին կգնդակահարի նրան,— ասաց Բաբկա-Փոքրիկը. այդպիսի հրաման նա գրել է վոր մեզ գնդակահարեն, չեթե նման բան անենք...

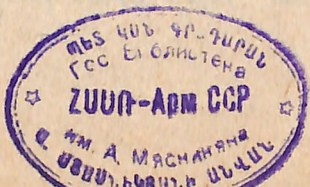
— Ըհը,— ասաց Կորշունովը, խափ տալով Պուպկին, — ապա դու ճիշտն ասա, Ֆրանտովը յերբ կգա այստեղ. չե՞ վոր դու թագցնում ես նրան. ի՞նչ կա մտածելու...

— Յես ամեն ինչ կասեմ,— վախեցած ասաց Պուպկին: — Յես կորած եմ իմ ծեր գլխով, յես ամեն բան կասեմ. թող նա ինքը տուժի. նա կգա այստեղ այսոր յերեկոյան. նա ինձ վախեցրեց. ասաց՝ ամեն ինչ կայրեմ, և՛ ինձ, և՛ աղջկանս, և՛ տունը, և՛ բոլորը, ինչվոր կա շրջապատում: Յես վախեցա. այո՛, այո՛, այժմ յերբ նա դա, դուք հետևեցեք, և ամեն ինչ պատրաստ կլինի...

— Ա՛յ դու,— ասաց Կորշունովը. — բավական է իմ աչքերին թող փչես. ձին դու յես տարել. դու քո հաշիվը լավ գիտես, նու, սատանան տանի քեզ: Յես իմ ապրանքը գտա, ուրիշինը ինձ հարկավոր չի: Թեկուզ նրան կենդանի կենդանի աղբի մեջ հորեն: Յես ուրիշ...

Նա հանեց գեղին պորտսիգարը՝ տրորված դրագունյան ուսնոցը վրան և մեկնեց Պուպկին:

— Հիշի՛ր, յերբ Ֆրանտովը գա այստեղ, այդ պորտսիգարը տուր նրան, հասկացա՞ր: Այդպնես կանեո՞ւ դա նրա վաստակն է, տուր նրան, հետս մեջքդ ցուց տուր: Իսկ հիմա մեզ մի բան տուր ուտենք տեսնում ես, վոր մարդիկ և ձիերը հալից ընկել են:

3302

916 50 400.

127

Н. ТИХОНОВ
БЕТХОВЕ Н
гиз. ссрл Эрмани